

УДК 027.7:001.895

Наталія Ніколаєнко,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
директор Наукової бібліотеки
Української інженерно-педагогічної академії

Провайдинг інноваційної діяльності в бібліотеках вищих навчальних закладів

Висвітлено питання провайдингу бібліотечних інновацій відповідно до вимог інформаційного суспільства, розглянуто функціональні види їхнього забезпечення, потрібні для безперервного процесу створення, вдосконалення і трансферу наукової та інформаційної продукції за економічними правилами наукомісткого ринку.

Ключові слова: бібліотека, інноваційна діяльність, провайдинг, нормативно-правове, соціально-психологічне, фінансове, інформаційне, кадрове забезпечення.

Упродовж останніх років в Україні створено умови для переведення діяльності бібліотек на інноваційну модель функціонування та розвитку. Трансформації посилюються завдяки євроінтеграційним пріоритетам нашої держави і пов'язані з реалізацією положень Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 р. "Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України", Державної національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи "Бібліотека — XXI", Стратегії розвитку інформаційного простору України на період до 2020 р. та інших законодавчих і програмних документів, спрямованих на впровадження новітніх методів роботи книгозбірень. Інноваційна діяльність бібліотеки вищого навчального закладу слугує засобом реалізації сучасних завдань, каталізатором істотних перетворень у бібліотечній галузі, яка є складником динамічної соціокомунікаційної системи.

Мета статті — дослідити сучасну систему забезпечення — провайдинг як новий вектор інноваційного розвитку бібліотек в умовах інформаційного суспільства.

Сьогодні діяльність бібліотечних установ, зокрема й інноваційна, значно активізується, що потребує відповідного ресурсного забезпечення — нормативно-правового, технічного, інформаційного, фінансового, кадрового. Це поняття позначає організаційну здатність до ефективного комбінювання ресурсів задля отримання інноваційного розвитку галузі, кожен із яких є унікальним і незамінним. Отже, ресурсне забезпечення інноваційної діяльності в бібліотечній сфері охоплює:

- нормативно-правову базу інформаційної діяльності;
- технічне забезпечення (ефективне використання новітніх інформаційних технологій, суцільна автоматизація і комп'ютеризація процесів тощо);
- інформаційне забезпечення (вдосконалення формування універсального фонду, національного ін-

формаційного ресурсу, розширення можливостей доступу до інформаційних ресурсів бібліотек);

- фінанси (запровадження фандрейзингу);
- кадровий потенціал (готовність до трансформації місії бібліотеки, гуманізації її політики, вдосконалення науково-інформаційного забезпечення інноваційної діяльності);
- категорію часу (підвищення оперативності виконання інформаційних запитів користувачів).

Нині у вітчизняній теорії та практиці набула поширення категорія "провайдинг інновацій" (від англ. *providing* — "забезпечення" або "той, що забезпечує"). Найвживаніший цей термін у сфері інтернет-доступу (інтернет-провайдинг, хост-провайдинг, контент-провайдинг, провайдер тощо), проте дедалі більшого застосування набуває і в інноватиці [7].

Фахівці наводять різні тлумачення цього поняття. Зокрема, С. Володін зазначає, що провайдинг інновацій передбачає забезпечення безперервного процесу створення, вдосконалення і трансферу наукової та інформаційної продукції за економічними правилами наукомісткого ринку. Автор визначає цей термін як комплексний цілеспрямований процес формування, втілення в життя та подальший супровід системи заходів зі створення і просування на ринок нових товарів чи послуг, чия конкурентоспроможність ґрунтується на використанні нових наукових знань і прикладних розробок — наукомістких продуктів та послуг [1].

Провайдинг інновацій у бібліотеці — це система комплексного забезпечення процесу створення й виведення на ринок інноваційних послуг та інформаційних продуктів, що охоплює всі стадії інноваційного процесу, зокрема бібліотечні, управлінські, маркетингові технології.

Темі інноваційної діяльності бібліотек присвячено публікації вітчизняних і зарубіжних науковців І. Давидової [3; 4], О. Качанової [5; 6], В. Горового [2],

О. Онищенко [9] та ін. Пильна увага фахівців до проблеми трансформаційних та інноваційних змін свідчить про те, що бібліотека як соціокомунікаційна установа активно розвивається, адаптується до умов зовнішнього середовища, опановує нові напрями діяльності. Дослідженими вважаємо питання класифікації інновацій, їхньої структури й організації, реалізації інноваційного процесу в бібліотеках різних типів і видів. Водночас інноваційні зміни, які нині відбуваються в бібліотеках, уповільнюються через невирішеність технологічних, організаційних і правових питань, що посилює нестабільність розвитку установ, спричиняє дисфункції в їхній системі управління [2, с. 216].

Нормативно-правове (законодавче) забезпечення з позицій провайдингу в бібліотеках — це система законодавчих і нормативних актів, що регулюють інноваційну діяльність; до цієї сфери належать питання стандартизації та сертифікації інновацій, а також блок організаційного забезпечення (управління) інноваційною діяльністю. На нашу думку, вагомою функцією є підготовка нормативно-регламентувальних документів і сприяння розвитку законодавчого процесу в галузі. Оскільки нормативно-правова база бібліотечної сфери України застаріла, першочерговим завданням методичних центрів є вдосконалення чинних, розроблення і лобювання у відповідних органах нових регламентувальних документів. У перспективі — розроблення модельної структури планово-звітної документації для книгозбірень ВНЗ. Зокрема, у мережі публічних бібліотек, підпорядкованих Міністерству культури України, створено електронну систему моніторингу (ЕСМаР) для збирання, зберігання та опрацювання даних, які установи надають за визначеним переліком показників. Інформація надходить у режимі он-лайн, зберігається на окремому сервері й доступна користувачам системи всіх рівнів з будь-якого комп'ютера, підключеного до Інтернету. Переваги електронної системи звітності над паперовою: швидкість збирання та опрацювання статистики; доступ до повної інформації про кожну бібліотеку зазначеного рівня; можливість різнобічного аналізу і контролю над процесом заповнення звітів та його стимулювання; надійність розрахунків і зменшення ймовірності механічних помилок; економія коштів на оформлення та доставляння паперових звітів; економія робочого часу; зручна й проста форма подання статистики, особиста відповідальність за це. Система ЕСМаР не дає можливості вільно редагувати звіт після його надсилання на вищий рівень, що спонукає відповідально ставитися до опублікування показників. Аналогічна система, на нашу думку, була б доцільною для бібліотек ВНЗ [8]. Певні зрушення відбуваються і в освітній галузі завдяки впровадженню інформаційно-комунікаційної системи "Державна інформаційна система освіти", що надає широкі можливості для подання та опрацювання звітності в електронному форматі [10].

Невідкладною для розв'язання є проблема стандартизації бібліотечної справи та співпраці систем і відомств щодо впровадження у діяльність бібліотек

міжнародних стандартів. Актуальним є питання об'єднання зусиль для розроблення нормативно-методичної бази і забезпечення успішного переходу вітчизняних бібліотек на нові національні стандарти.

Організаційне забезпечення інноваційної діяльності бібліотек України в сучасних умовах спрямоване на запровадження управління адаптивного типу, яке передбачає нестандартне мислення керівника. Такий підхід дає змогу не лише ефективно пристосовуватися до нових тенденцій у діяльності бібліотек, а й визначати стратегію і тактику управління конкретною установою із застосуванням у практичній діяльності технологій стратегічного, інноваційного, кадрового, фінансового, інформаційного, креативного менеджменту. Водночас бібліотеки потребують реалізації комплексу організаційно-методичних заходів, серед яких: запровадження системного управління через відповідальність, делегування повноважень, взаємодію; оптимізація управління на основі формування соціально значущих і професійно-компетентнісних якостей бібліотечних працівників; внутрішня самореалізація та саморозвиток бібліотеки; надання переваги проектному управлінню; демократизація управління (застосування матричних методів організації управлінської діяльності); вдосконалення форм і методів управлінської праці завдяки підвищенню наукового рівня її організації; соціально-психологічна мотивація персоналу [8].

Інноваційна діяльність у бібліотеках із позицій провайдингу потребує соціально-психологічного забезпечення, під яким розуміємо систему заходів, що передбачає формування психологічної готовності бібліотечарів до інноваційної діяльності та спрямована на отримання позитивних результатів для всіх учасників. На наше переконання, для ефективного функціонування бібліотек в умовах мінливого зовнішнього середовища, реалізації їх традиційних та інноваційних завдань, забезпечення конкурентоспроможності на ринку інформаційних товарів і послуг, розкриття багатопланового потенціалу відповідно до поставлених цілей та завдань соціально-психологічні методи управління доцільно використовувати в комплексі. Система соціально-психологічного супроводу покликана сприяти досягненню відповідного балансу між сприйманням інновацій та новими характеристиками діяльності бібліотеки, що передбачає перерозподіл прав, обов'язків і відповідальності. Реалізувати ці завдання можливо завдяки запровадженню системи стимулювання та винагород, технологічних прийомів, операцій і процедур управління, формування організаційної культури, які привносять нововведення.

Організаційна культура в бібліотеках існує паралельно і не пов'язана з офіційними правилами життя колективу. У фаховій літературі вирізняють три рівні організаційної культури: поверхневий, підповерхневий і глибинний. До останнього рівня належить саме командна робота. Керівники бібліотек, розглядаючи питання створення команд в умовах суспільства знань, усвідомлюють, що така форма праці має містити креативний складник для збереження інтелектуального лідерства бібліотек.

Запровадження технологій фандрейзингу як фінансового елементу провайдингу інновацій полягає у пошуку доброчинців, спонсорів, грантодавців для бібліотек як некомерційних установ задля підтримки їх інноваційної діяльності. Одним із напрямів фандрейзингу, що традиційно запроваджують бібліотеки відповідно до чинного законодавства України, є платні послуги: ксерокопіювання, друкування матеріалів із флеш-носіїв, сканування, складання бібліографічних списків літератури тощо. Перехід бібліотек до ринкових умов господарювання — один зі шляхів соціально-економічних трансформацій, що відбуваються в бібліотеках і пов'язані з державною політикою в бібліотечній сфері, нормативно-правовою базою, фінансуванням, управлінням.

Провайдинг інновацій у бібліотеках спирається також на інформаційне забезпечення, яке полягає в управлінні потоками та джерелами внутрішньої й зовнішньої інформації установи як суб'єкта інноваційної діяльності. Нині для інформаційно-бібліографічного забезпечення освіти в Україні пріоритетним напрямом є створення і підтримання відкритої мережі галузевих ресурсів. Прикладом його реалізації слугує результат виконання впродовж 2012—2014 рр. науково-дослідної роботи (НДР) "Системна організація інформаційно-бібліографічного забезпечення розвитку інженерно-педагогічної освіти". У результаті дослідження вперше було структуровано напрями системи інформаційно-бібліографічного забезпечення розвитку інженерно-педагогічної освіти; запропоновано принципово нову систему

організації інформаційно-бібліографічного забезпечення діяльності студентського, викладацького й адміністративного секторів інженерно-педагогічної освіти; розроблено алгоритм пошуку інформації для забезпечення навчальної та наукової діяльності студентів інженерно-педагогічних спеціальностей (схеми 1, 2).

Згідно з результатами НДР складено електронний довідник (<http://library.uipa.edu.ua>) інформаційних і бібліотечно-бібліографічних ресурсів з проблем інженерно-педагогічної освіти з методичними рекомендаціями щодо використання студентами інженерно-педагогічних спеціальностей у навчальній, науковій та правовій діяльності; викладачами, аспірантами Української інженерно-педагогічної академії (УІПА) в пошуково-дослідницькій і науково-педагогічній діяльності; викладачами та майстрами виробничого навчання ПТНЗ та ВНЗ I—II рівнів акредитації в професійно-педагогічній діяльності для забезпечення інформаційної орієнтованості. Проведений моніторинг запровадження результатів НДР довів, що наукові бібліотеки є основною ланкою інформаційно-освітнього середовища ВНЗ [8].

Важливим складником провайдингу інновацій у бібліотеках, на наш погляд, є кадрове забезпечення, що як система заходів спрямоване на навчання, підготовку та перепідготовку відповідних фахівців. На сучасному етапі змінюються не лише взаємини між бібліотеками, видавничими та книготорговельними, громадськими організаціями, суспільством, а й професійні цінності та професійна свідомість бібліотекарів.

Схема 1. Системна організація інформаційно-бібліографічного забезпечення розвитку інженерно-педагогічної освіти

Алгоритм пошуку інформації для забезпечення діяльності студентів інженерно-педагогічних спеціальностей

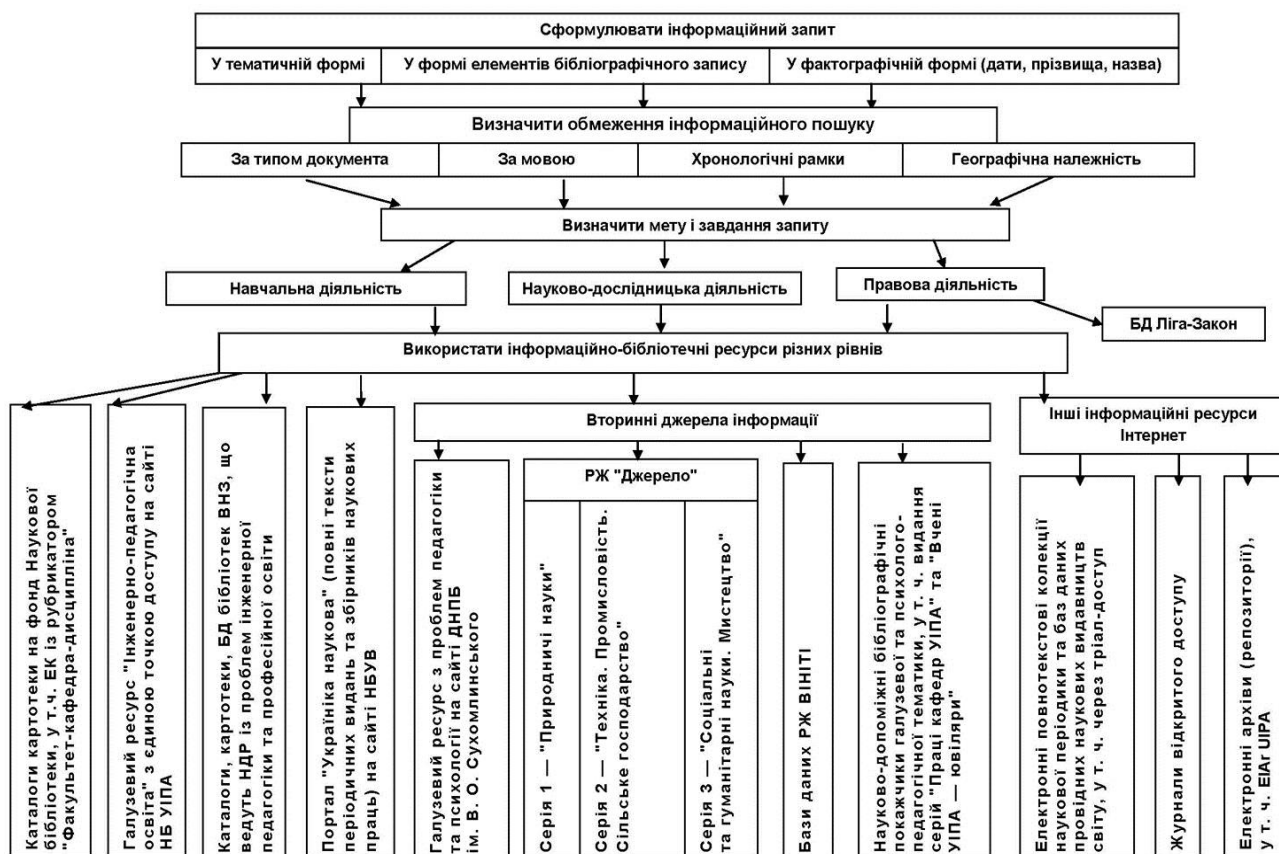

Схема 2. Алгоритм пошуку інформації

На нашу думку, вивчення студентами-магістрами бібліотечних спеціальностей, слухачами курсів підвищення кваліфікації дисципліни "Провайдинг інновацій в бібліотеках" допоможе оволодіти вміннями і навичками регулювання та підтримки інноваційної діяльності бібліотек, механізмами реалізації інноваційних проєктів; методами управління вибором інноваційних стратегій бібліотек; самостійно формулювати й розв'язувати інноваційні завдання — від прогнозування можливих наслідків нововведень до їхнього комерційного використання.

Бібліотекарям нового покоління важливо усвідомити, що управління інноваціями є складником їх професійних завдань, необхідною умовою успішної творчої самореалізації, оскільки саме нововведення сприяють підвищенню якості інформаційно-бібліотечної діяльності й забезпечують її конкурентоспроможність, а отже — й провідну позицію на ринку інформаційних послуг.

Нині стратегія розвитку бібліотек України полягає у забезпеченні якості бібліотечно-інформаційних послуг, різноманітності інформаційної продукції, організації управлінської діяльності, підтримці експериментів та інновацій, трансфері бібліотечних нововведень, обміні інформацією та передовим досвідом, використанні інформаційних і комунікаційних технологій, що є основою для широкомасштабних реформ у бібліотечній сфері.

Висновки. Сучасна бібліотека постала перед альтернативою — зосередитися на модернізації всіх видів, типів і форм інформаційних ресурсів і наукомістких інформаційних сервісів або залишитися на узбіччі соціокомунікаційного простору. Отже, актуальними є розроблення і впровадження в практику нових моделей роботи та ефективного інструментарію управління для провайдингу інноваційного процесу. Зауважимо, що соціальні інновації, до яких належать і бібліотечні нововведення, — це різновид процесів становлення нової бібліотеки як соціокомунікаційної установи суспільства. Підготовку до них варто здійснювати як на рівні бібліотекарів, так і на рівні керівників, запроваджуючи інноваційну діяльність для розширення і примноження інформаційного потенціалу країни.

Перспективу подальших досліджень становить вивчення зарубіжного досвіду роботи з провайдингу інновацій, важливого для трансформації бібліотечної діяльності, становлення бібліотек як сучасних осередків знань, культури, освіти, піднесення їхньої ролі як соціокомунікаційних установ суспільства.

Список використаної літератури

1. Володін С. А. Теоретико-методологічні та організаційні засади інноваційного провайдингу на наукоємному аграрному ринку : монографія / С. А. Володін. — Київ : ЗАТ "Нічлава", 2007. — 384 с.

2. *Горовий В. М.* Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / В. М. Горовий ; наук. ред. Л. А. Дубровіна. — Київ, 2010. — 360 с.
3. *Давидова І. О.* Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві : монографія / І. О. Давидова ; [наук. ред. В. О. Ільганаєва] ; Харків. держ. акад. культури. — Харків : ХДАК, 2005. — 295 с.
4. *Давидова І. О.* Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві : автореф. дис. ... д-ра наук з соц. комунікацій / Давидова Ірина Олександрівна; Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2008. — 51 с.
5. *Качанова Е. Ю.* Инновации в библиотеках / Е. Ю. Качанова ; Санкт-Петерб. гос. ун-т культуры и искусств. — Санкт-Петербург : Профессия, 2003. — 318 с.
6. *Качанова Е. Ю.* Инновационная политика: цели, этапы, методы / Е. Ю. Качанова // Библиотека. — 2003. — № 10. — С. 35—38.
7. *Литвинов А. С.* Педагогічний провайдинг інновацій в освіті : навч. посібник / за заг. наук. ред. д-ра пед. наук, проф. В. В. Борисова. — Суми : Університетська книга, 2017. — 265 с.
8. *Николаєнко Н. М.* Інноваційні технології управління бібліотекою як соціокомунікаційною установою : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій / Николаєнко Наталія Миколаївна ; Харків. держ. акад. культури. — Харків : [б. в.], 2016. — 24 с.
9. *Онищенко О.* Бібліотека і "цифрове" покоління: нова ситуація — нові форми роботи / О. Онищенко // Бібліотечний вісник. — 2016. — № 5. — С. 3—6.
10. *Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року: затверджено розпорядженням КМ України від 3 квітня 2017 р. № 275-р.* — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249935442> (дата звернення: 04.08.2017 р.).

Освещены вопросы провайдинга библиотечных инноваций в соответствии с требованиями информационного общества, рассмотрены функциональные виды их обеспечения, которые необходимы для непрерывного процесса создания, совершенствования и трансфера научной и информационной продукции по экономическим правилам наукоемкого рынка.

Issues of provision of library innovations in accordance with the requirements of the information society are considered, functional types of support are considered, which are necessary for the continuous process of creation and improvement of the transfer of scientific and informational products according to the economic rules of the knowledge-based market.

Надійшла до редакції 8 серпня 2017 року

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

УДК 005:92-028.27:656.07

Костянтин Корнійчук,
аспірант Харківської державної академії культури

Електронний документообіг як інформаційна основа модернізації діяльності транспортного підприємства

Проаналізовано досвід використання електронного документообігу в середовищі транспортних підприємств. Основну увагу приділено дослідженню його функціональних особливостей у діяльності підприємств-перевізників; багатоманітності сфер практичного застосування, зокрема як середовища управління та здійснення контролю, взаємодії з клієнтами, колективної взаємодії.

Ключові слова: електронний документообіг, управління транспортним підприємством, інформаційні технології управління, електронний документ, "єдине вікно", електронний цифровий підпис.

Постановка проблеми. Транспортна галузь є одним із основних елементів інфраструктури держави та регіону. Потреба у підвищенні конкурентоспроможності транспортних підприємств спричинена динамікою внутрішніх соціально-економічних факторів: розвитком торгівлі та промисловості, зростанням мобільності населення, міграційними процесами тощо. Виняткове значення транспортної галузі для економічного розвитку України зумовлене особливостями її географічного положення (важлива

транзитна держава) і поглибленням політичного, культурного та економічного партнерства з країнами Західної Європи.

Ці й інші чинники зумовлюють зростання навантаження на транспортну галузь і водночас характеризують набір критеріїв ефективності фінансово-економічної та маркетингової діяльності учасників ринку перевезень. За таких умов надзвичайної актуальності набуває проблематика розвитку електронного документообігу (ЕД) як інформаційної основи для